

[B] **BARBAARS BOLWERK TEGEN DE BARBARIJ.
CHRIS VAN ESTERIK SCHRIJFT
GYMNASIUMFRUSTRATIES VAN ZICH AF**

Bij sommige boeken denk je al na een, twee, drie pagina's te weten wat voor vlees je in de kuip hebt. Dat was ook het geval bij *No Satisfaction* van Chris van Esterik (°1949). Dat dacht ik tenminste.

De titel geeft in combinatie met het omslag een overduidelijke hint. *No Satisfaction* verwijst natuurlijk naar het beroemde nummer van de Rolling Stones uit 1965, het nummer van hun definitieve doorbraak als 's werelds beste rockgroep. Het omslag wordt gesierd door een foto van een lachende jongeman met halflang haar poserend op een tamelijk zware motor; iedere wat oudere lezer kan die foto niet zien zonder aan *Ik Jan Cremer* te denken, de door de auteur al bij voorbaat als "onverbiddelijke bestseller" gekwalificeerde schelmenroman uit 1964. Van Esteriks motorcoureur, naar later blijkt geen zelfportret, staat voor de ingang van een klassiek gebouw, een "gymnasium" zegt het timpaan. Dit boek, concluderen we, gaat dus over de jaren zestig, over een rebelse jongeman die weinig plezier heeft beleefd aan zijn schooljaren.

De eerste drie pagina's, 'Van tapkast naar Olympus', vullen die verwachting verder in. De openingszin: "Het is februari 1962." Dan volgt een scène die duidelijk maakt dat we met een autobiografisch, non-fictief verhaal te maken krijgen: een "schoolkeuzetestonderzoeker" legt in "de kleine woonkamer achter de keuken van ons café" aan "meneer en mevrouw van Esterik" uit waarom hun zoon naar het gymnasium moet. De tweede alinea kondigt de te verwachten deceptie aan: de jukebox in het café speelt 'Och was ik maar bij moeder thuisgebleven', een smartlap van Johnny Hoes. Het is duidelijk: nog voor "de reis", later ook "de odyssee" genoemd, "van de tap met bier, jenever en sigaretten naar de verheven Olympus van het stedelijk gymnasium in Tiel" is begonnen, kennen we de afloop al.

En er is nog iets. Hoewel het verhaal begint in het presens historicum is er na drie alinea's al sprake van "babyboomers", een woord dat op de volgende anderhalve bladzijde nog tweemaal herhaald wordt. Dat is niet alleen te veel, het geeft ook aan dat het verhaal vanuit een later, journalistiek perspectief

Nico van der Stam, *Mick Jagger* © Maria Austria Instituut Amsterdam.

geschreven wordt. “Babyboomgeneratie” is de veel te generaliserende aanduiding voor iedereen die grofweg tussen 1945 en 1960 geboren is, met als implicatie dat we te doen hebben met rebelse types die zich en masse keerden tegen het vermolmd gezag van de naoorlogse jaren, dat curieus genoeg een voortzetting was van dat uit vooroorlogse tijden. Ergens in de jaren negentig, vermoed ik, toen het begrip pas werd gemunt, kwam daar een kritische noot bij: die protesterende jongelui van destijds hebben het er als volwassenen mooi bij laten zitten, nauwelijks hadden ze het bestuurderspluche veroverd of ze waren al net zo regentesk als hun gehate voorgangers. In werkelijkheid zijn de verschillen tussen deze zogenaamde generatiegenoten groter dan die van welke generatie ook. Rebels was een minimale, stedelijke minderheid, het machtsbeluste deel daarvan was nog geringer. Kritische auteurs, ook als ze primair in de journalistiek werkzaam zijn (zoals Van Esterik), zouden dat woord daarom met de grootste terughoudendheid moeten gebruiken.

Elk voor zich lopen Van Esteriks zinnen soepel, maar het is vaak net iets te veel, te duidelijk, te

bekend, te gewoon. “Verheven” hoeft niet voor “Olympus”, en “klassiek(e)” niet tot vervelens toe voor “bolwerk” of “rijk”. “Met het dynamische mengsel van muziek, spijkerbroek en protest proberen we bressen te schieten in de vestingmuren van het gymnasium”, schrijft Van Esterik. Kunnen spijkerbroek en protest dynamisch zijn? Een halve pagina verderop vrijwel dezelfde formulering: “Toch blijft het explosieve mengsel van popmuziek, politiek en jeugdcultuur onder de oppervlakte smeulen.” Nu dient “een lading boeken, muziek en tijdschriften” als “munitie” waarmee “het klassieke rijk van de rector” wordt bestookt. En dat die rector een ouderwetse bullebak is, daarover kan geen twijfel meer bestaan. De man heeft nota bene “zijn hoofd vol strofen van Horatius en de liederen van Schubert”, dat moet zelf wel de barbaar zijn waarvoor hij de met popmuziek dwepende leerling aanziet. Dan lezen we nog dat “het opzienbarende einde van het feest” in “deel twee” wordt beschreven. Deel twee? Over deel een heeft de auteur nog met geen woord gerept.

Even later is het duidelijk waarom. Want terwijl de lezer zich opmaakt voor een stevig robbertje

scholierenprotest, zelfs aangeduid met “de revolutie”, wordt hij afgescheept met een eeuwigdurend overzicht betreffende de geschiedenis van Tiel en omstreken. Dat zal ongetwijfeld boeiende materie zijn voor de inwoners van die gemeente, ieder ander moet zich bedrogen voelen. Op de achterflap, voor de meeste kopers toch de beslissende informatie, wordt dit boek een “persoonlijk verhaal” genoemd, maar dat is het allesbehalve. De auteur heeft juist uitputtend onderzoek verricht in tientallen archieven, hij heeft gesprekken gevoerd met vele vroegere klasgenoten en docenten, en al die bronnen worden uitgebreid, vaak te uitgebreid geciteerd, waardoor het geheel het karakter krijgt van een veelkleurig beeld, als je het vriendelijk wilt formuleren, maar toch vooral, wat mij betreft, van een langdradige en versnipperde opsomming van lang niet altijd even boeiende feiten en feitjes.

Pas op pagina 120 lezen we: “Ik werd in december 1949 in een café in Ingen geboren.” Volgt het verhaal van de jongen die opgroeide tussen “boekloze mensen”, alsof we dat op pagina 129 nog niet door hadden. Die jongen leest *Arendsoog*, identificeert zich met Witte Veder (welke jongen niet?), adoreert Doris Day, luistert in het café nog maar weer eens naar Johnny Hoes, waarna we halverwege het boek eindelijk in de beloofde revolutiejaren van deel twee aankomen. Nu is het ineens de “zogenaamde babyboom van na de oorlog”, onmiddellijk gevolgd door citaten van deskundigen (Piet de Rooy en Tony Judt), want namens zichzelf spreken doet de auteur van dit “persoonlijke verhaal” kennelijk liever niet. Dan duurt het trouwens nog tot pagina 194 voor we hem voor het eerst op de stoep van dat vermaledijde gymnasium aantreffen.

Enfin, die acht jaar (hij doubleert een keer en zakt nog eens voor zijn eindexamen) worden een kwelling, zoals verwacht. Tot zijn geluk ontdekt hij “de grote wereld”, de Expo in Brussel, de *West Side Story*, *Mondo Cane* (een op sensatie toegespitste gruwelfilm), *Easy Rider* en natuurlijk de rock- en popmuziek, vanaf Bill Haley tot en met Jimi Hendrix, wiens ‘Hear my train a comin’ tijdens de diploma-uitreiking op 30 mei 1970 door zijn hoofd speelt. Zijn afkeer van de school is heel begrijpelijk, zelfs in zijn stereotiepen schuilt veel waars. Het gymnasium was vaak niet alleen een eliteschool maar ook elitair in de slechtste zin van het woord: een bolwerk van

klassengebonden, wereldvreemde, hooghartige en bekakte hoeders van een dooie cultuur die vooral ook niets levends mocht krijgen. In de lessen Latijn en Grieks ging het uitsluitend om het letterlijk, begrip- en geestloos vertalen; van de zeldzaam onbegrijpelijke gedrochten die dat in het Nederlands oplevert, geeft Van Esterik overtuigende en als het niet zo treurig was op de lachspieren werkende voorbeelden. De hele schoolcultuur was bovendien doordeesemd van een autoritaire, soms zelfs terroristische geest, die het gebrek aan werkelijk, inhoudelijk gezag moest verbloemen.

Materiaal genoeg voor een boeiend boek, zeker. Had Van Esterik zich nu maar tot dat tweede deel beperkt, zoals hij aanvankelijk van plan moet zijn geweest. En had hij het nu maar aangedurfd een werkelijk persoonlijk verhaal te schrijven. Nu verdwijnen de woede en de frustratie van de scholier van weleer toch te zeer in een objectiverende, journalistieke, ongetwijfeld goed gedocumenteerde proeve van lokale geschiedschrijving.

CYRILLE OFFERMANS

CHRIS VAN ESTERIK, *No Satisfaction. Hoe we werden wie we zijn*, Boom, Amsterdam, 2011, 375 p.